

literatura uvádí stejnou artikulaci i pro nářečí na Doudlebsku; náš výzkum už ji nezachytil.

Na Židlochovicku splynulo monoftongizované *ó* s labializovaným dlouhým *ů*, dokládají to podoby *lůka*, *můka*, *oni nesů*, obdobně jako *dobrů krůva*, srov. ČJA 5, 69 dobrá.

Na území, kde se neuskutečnila přehláska *’ú > í*, nastala diftongizace i po měkkých souhláskách, např. *cúdit > coudit > códit*, srov. ČJA 1, 219 čistit studnu, *lúbat > loubat > lóbat*, srov. ČJA 1, 20 líbat, *s ňú > s ňou > s ňó*, srov. ČJA 4, 242 s ní.

Různé střídnice za pův. dlouhé *ú* představujeme na mapě ČJA 5, 35 soused. Na samostatné mapě sledujeme uvedenou změnu v náslovné slabice (na slově *úroda* 1051), neboť se v nářečích v této pozici realizuje méně důsledně. V podstatě obdobně je tomu u slov *úplněk* (1498) a *úrok* (1963).

Na mikroareálu v dolských nářečích (710, 713) a v nářečí kelečského ostrůvku (704) došlo k diftongizaci patrně poněkud později, a proto sledované změně podlehlo nejen pův. *ú*, ale i *ů* z pův. *ó (> uo > ů > ou)*. Z lokality 713 pocházejí např. doklady *poust*, *šňoura*, *moura*, *houra*, *doule*, *rouža*, gen. pl. *sousedou*, *přežouvá*, *loužko*, *droubeř*, *roust*, *borouvčej*, *louni*; *oul*, *outerek*, *ourok*, ale dnes už většinou jen *nůž*, *kůň*, *vůz*.

Uvedená diftongizace se v kelečském nářečí realizuje dnes méně důsledně než v nářečích dolských. Ve srovnání s paralelní změnou *í > ej*, srov. např. ČJA 5, 23; ČJA 5, 24; ČJA 5, 25; ČJA 5, 26, přetrvávají podoby s diftongem *ou* houževnatěji. Na této skutečnosti má jistě podíl fakt, že ve spisovném jazyce je uvedený diftong velmi frekventovaný, kdežto diftong *ej* je řidší. (Změna *ú > ou* byla kodifikována i pro spis. jazyk, změna *ý > ej* nikoli.)

Takřka na celém území našeho národního jazyka se staré *ó* postupným vydělením labializace změnilo v diftong *uo*, který se dále monoftongizoval v *ů* (např. *nóż > nuož > nůž*). Tento proces proběhl ve 14. a 15. století. Vokál *ů* podléhal pravidelnému krácení, v přechod. nářečích čes.-pol. je místo starého *ó* zvláštní foném foneticky poněkud odlišný od *u*. Starší dialektologická literatura jej zapisuje literou *ů*.

Monoftongizace nezasáhla okrajové bránické nářečí (801); zde je nezřídka diftong *uo*, který představuje zachování staršího stavu, společného dříve celému českému území, např. *kuoň*, *nuož*, *vuoz*, *duvor* (srov. též neprovedení změny *ie > í*).

V kopaničářských nářečích se vlivem pozdější slovenské kolonizace vyskytují i podoby se zkrácenou samohláskou *o* (*koň*), podle starší literatury též v dalších obměnách (*kóň*, *kuoň*, *kvuóň*, *kvóň*). Střídnice *vó* vznikla z *uo* tak, že se *u* změnilo v bilabiální *v* (*w*) a to se pak začalo vyslovovat labiodentálně.

Bh, Ir

35 soused (74) — mapa s. 101

- 1 M soused (soused 301–304, 306, 307, 311)
sósed
sűsed
súsed
sused (sused 802–810, 818–820)
sumsod

- 2 Na mapě jsou zachyceny rozdílné střídnice za pův. dlouhé *ú*. Nezakreslili jsme slezskou realizaci sekundárně dlouženého a úženého *e* (*sus’id*), srov. ČJA 5, 72. K znělé výslovnosti koncové souhlásky *-d* srov. ČJA 5, 285.

Obměna *sumsod* ukazuje na rozloženou pův. nosovku a na starší podobu po dispalatalizaci.

- 3 Podoba *soused* se nachází v českých nářečích v užším smyslu a v přechodných nářečích českomoravských. Dále byla zachycena v mikroareálu vých. od Kyjova (b. 710, 713) a v kelečském nářečí (b. 704); zde jsou obměny s diftongem nejen za pův. dlouhé *ú* (*soused*), ale i za pův. dlouhé *ó* (*nouž*), viz výše.